

"H" *letrari buruz*

jose azurmendi.

galdezka

Ez duzute alferrik ipifi hor al-
dizkariaren azalean Askatasunaren
kanpai irudia ta nik ere eskua sar-
tu nahi dut **h** letra zorionekoaren
auzian. Letra bihurria dugu hau-
xe, dagoeneko Mitxelena-k "mada-
rikatu" ta Kamifazpi-k "bedeinka-
tu" (Mezaren akabera bezala, be-
deinkazioaren ostean kalera bidal-
tzeko bada ere) diguten ezker.

Alde batetik ez zait ongi iruditu
JAKIN-ek egindakoa. Alegia, ira-
kurleari beste arrazoi ezeren argi-
tasunik eman gabe onartu Baiona-
ko erabakiok, eta barruko idazle
denak behartu hoek betetzera. De-
mokrazia bidez hartua da erabaki
hau, noski. Azkeneko Biltzarrean
aurkeztu zen asmo hau (Baiona-koa
baifio egun batzuek lehenago, ain
zuzen) eta botoz ikusi zen egin
behar zena, geienak aldekoak iza-
ki. Eta ez zen boto itxua izan, Bai-
ona-n izan baiziran JAKIN-en orde-
zkoak, erabakiok onartzerik mere-

GERNIKA-tik

zi zuten hala ez begiratzeko. Baifia
irakurleari ez zaio eman ez guzti
honen zeatasunik ez eta **h**-ren alde
ekartzen diren arrazoi berririk.
Beraz, guk eman nahi izan ez ge-
nuen boto itxua eskatzen zaio ira-
kurleari, edo beintzat ez oso argia.

Hau alde batetik. Eta bestetik,
Baiona-ko biltzarreak ez zituen gau-
za denak argitu. Eta hau galde-
tu nahi nieke han egon zireneri edo
dakiteneri: nundik ikasi **h** behar
den moduan erabiltzen? Azkue-ren
Hiztegia aski dudala erantzun zait,

baifia ez da egia. Ez da egia beintzat hari segitzearekin aski dudala. Esate baterako Azkue-k **behin** esaten du, baifia **beingoan**, **bein bat**, etabar. **Ohi**, ta **ohitu** bai, baifia ez ohitura, oitura baizik, (**ohidura**, dakar Azkue-k). **Hala** ekarri arren **alabaña** dakar, eta **ala** bearrez, (eta bere lekuan **behar**), **alere**... **Hala** histza bera nola esaten da: **asi** esan nahi duenean argi dago **h**-rekin joateko dela, baifia "hau ala bestea" esatekoan ere bai? (Alegia, bi ertzetako bat ukatzera doanean). Eta amaika halakotan. (Amaika, baifia hameka, Azkue-rena).

JAKIN-en **h** sartzeko ez dut eragozpenik batere jarriko, hasieratik beretik (edo asiera?) asmo honen aldeko nintzanez. Irakurleak argitasunen batzuek merezi dituztela pentsatzen dut, halere. Ezin esango duzute orain lerro eskas batzuetan Baiona-n esango zen guztia, baifia zertxobait esateak ez luke gaitzik izango. Nola erabilli behar dugun ere, halaber, jakiteko gauza da, noski.

Bestetik, obe deritzat zuek egiten duzutena bokal berdiñen arteko ta bi adiera ezberdin ta ots bateko hitzen ez nahasteko bakarrik erabiltzeari baiño. Alegia, Baiona-n ipintzen zen lehenengo epeari salto egitea, ta lehenengo momentutik erabiltzeko **h** denekin ekitea ondo dagola uste dut, han emango ziren arrazoiak ezagun ez baditut ere.

Ez dut galdetzen zergatik da-

karzkien Azkue-k horrela. Nola erabilliko ditugun galdetzen dut.

H-ren kontrako arrazoirik geientsuenak azpian dagoen hontan labur ditzakegula uste dut: idazten jakin gabe idazteak ez duela pozik, (eta poz gutxiago idaztekoan hiztegiari atzera ta aurrera astinduak ematen ibiltzeak). Baifia hura, ni bezalako amaikari beintzat, **h** alde batera utzita ere gertatzen zaigun kontua da, halere ez gera ixiltzen. Ta zergatik ixildu beharko genuke? Esatekorik dugun artean beifipein, asko moduz esatea baiño okerrago genuke ixiltzea.

Eta **h**-ren aldeko arrazoi bakarra, orobat, batasunarena da. Premi-fiazkoa omen dugu batasuna, ta hori gabe ez omen goaz iflora. Halabadere, beharrezko al dugu iflora joatea? Bai? Aurrera, orduan. Hasi gaitezen hiztegiara begiratzen hitz bakoitzeko.

KAMIÑAZPI-ri

Honeraiño ezkerro ez nuke Kamiñazpi jatorrarekin sartu gabe amaitu nahi. Ez noski ifloren maixu izan nintekealakoan, nik ere nire iritzia agertzekotan baizik. H-ren sartzeta ez zela

arrapaladan erabaki espero dut, biltzarre oso bati irain egitea bailitzake bestela uste izatea. Erabaki okerra hartu izana, bai, ditekera gauza da. Horregatixe, ain zuzen, ez dugu hartzen letra hau dogma delako, komeni omen zaigulako baiño. Ta gaur komeni dena bihar ez izatea ba liteke. Ez dakigu hala izango denentz. Ondo dakiguna da, ordea, bakoitza bere bidetik ibilliaz eta biltzarreak biltzarre ta erabakiak erabaki, kasorik egiten ez badiegu, ez dugula sekula santa guztietan batasunik iritxiko.

Gaztelaraz eta oguzten ez den hizkuntzetan egin bezate nahi dutena. Ez da hau euskeraren kasua. Bizkai-gipuzkoerena, izatekotan. Baiña gure nortasun ta gañuntzeko tasun guztiak gora behera, ez gaude bakarrik eta ez gera dena. Nolako aurpegiz eskatuko diegu Bidaso-z handiko anaieri utzi dituzten hainbeste gauza uzteko, eta gureok hartu, guk haienik batere hartu nahi ez badugu? Nor makurtuko litzaiguke baldintza horietan? Haiek h baztertzea, berrix, zorakeria bat iruditzen zait niri, guk b guztiak edo i guztiak jatea baiño ez txikiagoa. Guk buru idazten badugu ta ez uru, b esan egiten

dugulako da. Berdin besteak h gizajoa. Orain, ez dugula puntu honetan batasun beharrik pentsatzen al duzu? Orduan ez daukat ezer esatekorik.

Egia da zuk diozuna. Alegia, euskal ortografia lehen zena zaiño zailago egiten dugula honekin. Zer nahi duzu? Erreza izatea ez da gauza bakarra, ez guztia, ez erremedioa. Erreza lege bihurtzen badugu has gitezke aditza ta nik dakit beste zenbait gauza mozten, errezagotzen. Ta azkenerako, euskera errekarra botatzen.

Aita Berriatua-k h hartu duenean bizkaieraz idazteari laga diola ere esaten duzu. Baiña h hartu duelako ote da? Edo aurreragoko beste arrazoiren bategatik egin ote du bai h hartu ta bai bizkaiera utzi? (Utzi badu, beinipein).

Ta irudi bixi batekin bukatzen dugu: h esatea ta sudur puntan eraztuna erabiltzea berdin lirake zuentzat. Izan leike halaxe, Kamiñazpi adiskidea. Baiña nik neuk, sudur puntan, zuk diozun eraztuna ezezik kanpaia ere eramango nukeala uste dut, hiltzeko edo eraztun hori eramateko aukeran aurkituko banintza. Eta, diotenez hau ei da euskeraren goritxarra.